

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ
Протокол № 4 від 15.01. 2019 р.

Голова НМР Н. М. Кольцун Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Друга світова війна: проблеми вивчення та інтерпретації

освітній ступінь магістр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 014 Середня освіта (014.03 Історія), 032 Історія та археологія
(код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))
(спеціалізація)

освітня програма Середня освіта: історія. Українознавство
(назва освітньої програми)

освітня програма Історія. Історичне туризмознавство
(назва освітньої програми)

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

Г. Тома - М.О. Тарчарова
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою української і всесвітньої історії та культури

протокол № 8 від 10.01.18

Завідувач кафедри

В. Чумак
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету української філології та соціальних наук

Л. Б. Уманець
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми:

Церковна Віра Георгіївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри української і всесвітньої історії та культури.

Рецензент програми:

Чорна Ліана Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри української і всесвітньої історії та культури.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
	18	4
Модуль: 1	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин: 120	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1-2	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр: 2-3	Семінарські заняття:	
	14	4
Тижневе навантаження (год.):	Консультації:	
- аудиторне: 2	-	-
- самостійна робота: 6	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	88	112

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: вивчення навчальної дисципліни «Друга світова війна: проблеми вивчення та інтерпретації»: методологічні аспекти і провідні тенденції дослідження історії Другої світової війни в Україні і світі, наукові та суспільно-політичні інтерпретації причин, подій та наслідків цієї катастрофи, проблеми термінології, а також історичної пам'яті про події воєнної доби.

Метою викладання навчальної дисципліни «Друга світова війна: проблеми вивчення та інтерпретації» є: знайомство студентів зі станом опрацювання проблематики Другої світової війни в Україні і світі за останні десятиліття, визначальними тенденціями та особливостями історіографічного процесу, впливом суспільно-політичних явищ на тематику й зміст публікацій, перспективами наукових студій у цьому сегменті фундаментальних досліджень.

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Теорія та методологія історії» та «Актуальні проблеми сучасної світової та вітчизняної історіографії».

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу «Друга світова війна: проблеми вивчення та інтерпретації» тісно пов'язана з вивченням нормативних дисциплін «Теорія і методологія історії», «Актуальні проблеми сучасної світової та вітчизняної історіографії».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

1. **Знання:** знати основні етапи складання історичних концепцій і методів вивчення історії Другої світової війни у світі й Україні; основні методологічні

підходи та історіографічні концепції досліджень історії Другої світової війни, які мали своєрідні «епіцентри» – на терені конкретних країн чи національних культур; провідних істориків і теоретиків історії Другої світової війни та їх дослідження, наукові школи і роль історичних знань у сучасному суспільстві та їх суспільну значущість; понятійний та термінологічний апарат, притаманний даній навчальній дисципліні.

2. *Уміння*: визначати дискусійні проблеми у вивченні історії Другої світової війни у вітчизняній та зарубіжній історіографії і новітніх методологічних напрямках сучасного історіописання; аналізувати діяльність провідних вітчизняних і зарубіжних історіографічних шкіл і представників сучасних національних історіографій.

3. *Комунікація*: використовувати набуті знання при веденні наукових дискусій з питань історії Другої світової війни у вітчизняній та зарубіжній історіографії; практикувати дотримання етичних принципів ведення дискусій та оприлюднення результатів наукової праці.

4. *Автономність та відповідальність*: виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з відповідної проблематики, виявляти самостійність і соціальну відповідальність, громадянські та патріотичні чесноти при виконанні функціональних обов'язків.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Тема 1. Історіописання Другої світової війни як самостійна субдисципліна	6	4	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	11
2.	Тема 2. Радянська історіографія Другої світової війни	6	4	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	11
3.	Тема 3. Загальнотеоретичні й методологічні аспекти дослідження історії Другої світової війни	6	4	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	11
4.	Тема 4. Основні тенденції сучасної вітчизняної історіографії Другої світової війни	4	4	-	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	9
5.	Тема 5. Російська історіографія історії Другої світової війни	2	-	2	-	-	-	16	1	-	1	-	-	-	15

6.	Тема 6. Західні концепції Другої світової війни і Україна	2	-	2	-	-	-	16	1	-	1	-	-	-	15
7.	Тема 7. Німецькомовна історіографія про Україну в Другій світовій війні	2	-	2	-	-	-	16	1	-	1	-	-	-	15
8.	Тема 8. Друга світова війна: історична пам'ять, міфи та сучасні суспільні виклики	4	2	2	-	-	-	12	1	-	1	-	-	-	11
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		32	18	14	-	-	-	88	8	4	4	-	-	-	112

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Історіописання Другої світової війни як самостійна субдисципліна.

Дослідження історії Другої світової війни – самостійний науковий напрям. Організаційні форми: спеціалізовані відділи академічних установ, центри, робочі групи, постійно діючі пошуково-видавничі структури, асоціації, комітети, наукові форуми. Методологічні підходи та методичний інструментарій. Історія Другої світової війни як поліморфний об'єкт, що вимагає міждисциплінарних підходів, застосування синтетичних і специфічних методик. Інституалізація відгалужень: утвердження соціальної, усної історії, військової антропології, історії повсякденності.

Тема 2. Радянська історіографія Другої світової війни.

Періодизація радянського історіописання. Марксизм-ленінізм як пануюче теоретико-методологічне підґрунтя. Міф «Велика Вітчизняна війна». Обмежений доступ до архівних джерел та їх використання в наукових працях. Формування фактологічної бази історії Другої світової війни. Публіцистичні праці. Глорифікація й героїзація боротьби радянського народу та популяризація самовідданості і жертвності народу. Проблематика досліджень: бойові дії Червоної Армії та битви за визволення України, підпільний і партизанський рух на окупованих землях України, відродження господарства та внесок українського народу в Перемогу. Тема подвигу міст-героїв. Поява мемуарної літератури. Узагальнюючі праці з історії України в роки війни.

Тема 3. Загальнотеоретичні й методологічні аспекти дослідження історії Другої світової війни.

Спадщина радянських часів: повна уніфікація, відсутність альтернативних наукових шкіл, санкцій проти істориків, тривалий ізоляціонізм радянської історіографії, хронічний брак контактів із зарубіжними вченими, недоступність їхніх праць. Методологічне кредо історика війни – це проблема інтерпретації емпіричного матеріалу. Методи істориків війни: інтенціоналізм, функціоналізм, дослідження національних, соціальних, релігійних, політичних ідентичностей, особистого й групового досвіду і практик. Наративна методологія. військова антропологія.

Тема 4. Основні тенденції сучасної вітчизняної історіографії Другої світової війни.

Характерні особливості нинішнього етапу розвитку української історичної науки: активний пошук нових теоретичних і концептуально-методологічних засад, подолання партійно-класового підходу, інституалізація україноцентричного погляду на минуле, початок висвітлення історії України періоду Другої світової війни в українознавчих вимірах, у цілісному національно-державному контексті.

Стан опрацювання проблематики Другої світової війни в Україні за останні десятиліття. Фокусування уваги на людському чиннику, гуманітарній сфері війни. «Архівна революція». Активізація і диверсифікація історичних досліджень, радикальне оновлення, урізноманітнення і розширення тематики. Оформлення таких напрямів досліджень, як військова антропологія, соціальна і усна історія, історія релігії та духовного життя. Співіснування у дискурсі Другої світової війни декількох версій: «національної», «модерної» та «російсько-радянсько-імперської». Перспективи наукових студій: «європеїзація» й «глобалізація» військово-історичних досліджень, подальша інтеграція з науковими центрами і школами за кордоном, подолання комплексу периферійності.

Тема 5. Російська історіографія історії Другої світової війни.

Створення умов для подальшого поглиблення знань про війну, можливість критичного осмислення досягнень попереднього періоду. Різноманітність підходів при вивченні найважливіших проблем та викладі поглядів, освоєння російськими істориками нових пластів зарубіжної літератури. Збільшення джерельної бази. Становлення ревізійного напрямку. Відмова від радянської традиції подавати політику СРСР напередодні війни як виключно миротворчу. Звернення дослідників до людини та її поведінки в екстремальних умовах воєнного часу. Зростання кількості робіт, присвячених «людському виміру» війни, виконаних на підставі методології соціальної історії, мікроісторії, воєнно-історичної антропології. Вивчення менталітету радянського суспільства в роки війни; образ «ворога» та «союзника» на різних етапах війни. Погляди в російській історіографії на нові тенденції в українських дослідженнях Другої світової війни.

Тема 6. Західні концепції Другої світової війни і Україна.

Новий етап у розвитку методології вивчення Другої світової війни, альтернативність та плюралізм існуючих підходів. Чотири основні парадигми – реалізм, ідеалізм-лібералізм, глобалізм та постпозитивізм. Поширення постмодерністських підходів. Основні етапи розвитку західної літератури про сутність війни. Вироблення перших концепцій про сутність війни. Формування консервативного і ліберального напрямів. Ослаблення позицій ліберально-критичного впливу і загального посилення заданості західної літератури. Остаточне формування основних концепцій сутності війни між блоком фашистських держав і коаліцією західних демократій. Домінування робіт в дусі постревізійного синтезу. Практична відсутність робіт пов'язаних з окупацією України у 1941-1944 рр.

Тема 7. Німецькомовна історіографія про Україну в Другій світовій війні.

Характерні риси німецькомовної історіографії. Два етапи післявоєнної німецької історіографії. Вплив ідеологічного протистояння. Різні підходи до висвітлення подій Другої світової війни західнонімецької та східнонімецької історичної науки. «Анатомія есесівської держави». «Німеччина і Україна 1934 – 1945». Виокремлення «історії повсякденності». Проблематика досліджень: сутність та уроки фашизму, різні аспекти економічної колаборації, функціонування економічних інституцій на окупованих територіях, злочини вермахту проти цивільного населення та військовополонених, рух опору. Сучасна німецькомовна історіографія. Зміни у методології. «Німецький Райх та Друга світова війна». Основні напрями історичних досліджень: Голокост, злочини Вермахту та примусова праця іноземних робітників, політика щодо євреїв, тема колабораціонізму, культурна політика нацистів. Інтернаціоналізація наукових досліджень.

Тема 8. Друга світова війна: історична пам'ять, міфи та сучасні суспільні виклики.

Поняття історичної пам'яті. Дві моделі пам'яті: «український» і «малоросійський» проекти. Історичний міф, основні його характеристики. Два міфи: «національний» і «радянський». Проблема українського самостійницького руху. Міф про «переваги радянського військового мистецтва». Міф про «всенародний опір в тилу гітлерівських загарбників». Теорія про «керівну і вирішальну роль Комуністичної партії». Міф про глорифікований і героїзований образ учасників самостійницького руху. Міф про ксенофобію або антисемітизм українців. Міф про «переваги соціалістичної системи над капіталістичною». Головні виклики сучасності: незбіг історичної пам'яті про війну у її учасників і наступних поколінь; питання про надання учасникам самостійницького руху статусу учасників бойових дій; питання про колаборацію окремих українських військово-політичних формувань та інституцій; проблема робочої сили, що вивозилася з України; проблема наслідків війни: фізичне каліцтво, морально-психологічні травми, репресії, депортації, примусові міграції, евакуації, втрата майна, звинувачення у зраді та колаборації.

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. Історіописання Другої світової війни як самостійна субдисципліна.

ТЕМА 2. Загальнотеоретичні й методологічні аспекти дослідження історії Другої світової війни.

ТЕМА 3. Основні тенденції сучасної вітчизняної історіографії Другої світової війни.

ТЕМА 4. Російська історіографія історії Другої світової війни.

ТЕМА 5. Західні концепції Другої світової війни і Україна.

ТЕМА 6. Німецькомовна історіографія про Україну в Другій світовій війні.

ТЕМА 7. Друга світова війна: історична пам'ять, міфи та сучасні суспільні виклики.

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	20 (30)	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4 (4)	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: <ul style="list-style-type: none">- опрацювання наукових статей;- підготовка навчального проекту «Творча спадщина історика»;- підготовка есе;- підготовка до презентації результатів дослідження.	14 (14) 20 (22) 10 (20) 20 (22)	Анотації наукових статей Презентація Есе Презентація
	Разом	88 (112)	

Тематика індивідуальних завдань

Перелік наукових статей для конспектування

1. Адуров В.В. Теоретичні засади та методологія вписування української історії в європейський контекст (погляд історика-всесвітника) // Український історичний журнал. – 2013. – №2. – С. 4-23.
2. деМос Л. Психоисторические мотивы войны и геноцида [Електронний ресурс] /Л. деМос // Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны : навук. зб. Вып. 3 / рэдкал. : У. Н. Сідарцоў, С. М. Ходзін (адк. рэдактары) і інш. – Мінск : БДУ, 2007. – С. 168-180. – Режим доступу: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/198>
3. Казьмирчук Г. Сучасна російська історіографія передодня і початкового періоду Другої світової війни // Східноєвропейський історичний вісник. Вип. 6, 2018.
4. Лисенко О. Є. Друга світова війна як предмет наукових досліджень та феномен історичної пам'яті // Український історичний журнал. – 2004. – №5.
5. Лисенко О. Є. Дослідження історії Другої світової війни у сучасній Україні: основні тенденції та перспективи / О.Є. Лисенко // Український історичний журнал. 2011. – № 4. – С. 165-194.
6. Мартинов А. Ю. Історичні знання в умовах глобалізації // Український історичний журнал. – 2009. – №1.
7. Могильницький Б. Г., Мучник В. М., Николаева И. Ю. Возрождение нарратива // Новая и новейшая история. – 1993. – № 5.
8. Нора П. Всемирное торжество памяти [Електронний ресурс] / П. Нора // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 23 (40-41). – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/nora22.html>
9. Реєнт О. Друга світова війна та Україна: політичні, соціально-економічні й демографічні наслідки / О. Реєнт // Українсько-македонський науковий збірник. – К., 2011. – Вип. 5. – С. 33-39.
10. Удод О. Деромантизація історії світових воєн ХХ ст.: методологічний аспект // Історія в школах України. – 2005. – №1.
11. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память / М. Хальбвакс // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 23 (40-41).

ІНДЗ у формі навчального проекту «Творча спадщина історика» у вигляді історіографічного аналізу джерела зі списку пропорованих до кожної теми джерел (за власним вибором) та есе є обов'язковими форми звітності студента за самостійне опрацювання наукового доробку вітчизняних та зарубіжних істориків ХХ -ХХІ ст.

Результати власного індивідуального дослідження студенти презентують на семінарському занятті (обсяг презентації – не менше 20 слайдів).

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.

6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.

6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння основними методологічними підходами та історіографічними концепціями досліджень історії Другої світової війни в Україні і світі, а також вміння застосовувати ці знання при аналізі дискусійних проблем у вивченні історії Другої світової війни у вітчизняній та зарубіжній історіографії.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Дослідження історії Другої світової війни як самостійний науковий напрям.
2. Різні підходи до висвітлення подій Другої світової війни західнонімецької та східнонімецької історичної науки.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. *Шкала та схема формування підсумкової оцінки*

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Анотування наукових статей	5
Навчальний проект «Творча спадщина історика»	5
Есе	5
Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Критеріями оцінювання *навчального проекту «Творча спадщина історика»* є здатність студента ґрунтовно студіювати обране джерело і здійснити покроковий його аналіз. Оцінювання *есе* здійснюється за такими критеріями: глибоке знання обраної проблеми, збалансоване використання інформації, підпорядкованість її центральній ідеї (тезі), взаємопов'язаність, логічність, самостійність,

аргументованість викладених думок і висновків. Критеріями оцінювання презентації є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія. Посібник для студентів історичних факультетів університетів. – Львів, 2007.
2. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. – Львів, 1999.
3. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник. – Київ, 2002.
4. Історія та історіографія в Європі. Збірник наукових праць / Редактори С. Стельмах, Г. Хаусман. – Київ, 2003 – 2004. – Вип. 1, 2-3.
5. Історіографія истории нового и новейшего времени стран Европы и Америки / Под ред. И.П. Дементьева и А.И. Патрушева. – Москва, 2000.
6. Колесник І.І. Українська історіографія (XVIII – початок XX століття) / І.І. Колесник. – К. : Генеза, 2000.
7. Копилов С. А. Світова історіографія новітньої доби : навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету / С. А. Копилов, В. В. Верстюк. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012.
8. Патриляк І.К., Боровик М.А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду / І. К. Патриляк, М. А. Боровик. – Київ; Ніжин: Вид. ПП Лисенко М. М., 2010.
9. Патриляк І. К. Між двома проваллями: Україна в роки Другої світової війни / І. К. Патриляк // Проблеми всесвітньої історії. – 2016. – № 1. – С. 169-182. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prwh_2016_1_13.
10. Потульницький В. А. Українська і всесвітня історія: історіософія світової та української історії XVII – XX ст. – К., 2002.
11. Посохов С.І. Історіографічний словник: Навч. Посіб. для студентів історичних факультетів університетів / С.І. Посохов, С.М. Куделя, Л.Ю. Зайцев. – Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004.
12. Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми / Колективна монографія за редакцією Леоніда Зашкільняка. – Львів, 2004.
13. Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова колегії), Г. В. Боряк, Ю. А. Левенець, В. М. Литвин, О. Є. Лисенко (відп. ред.), О. С. Онищенко, О. П. Реєнт, П. Т. Тронько; Рецензенти: О. С. Рубльов, В. Ф. Шевченко. НАН України. Інститут історії України. – К.: НВП «Видавництво «Наукова думка, НАН України», 2011. – Кн. 1.

14. Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова колегії), Г. В. Боряк, Ю. А. Левенець, В. М. Литвин, О. Є. Лисенко (відп. ред.), О. С. Онищенко, О. П. Реєнт, П. Т. Тронько; Рецензенти: О. С. Рубльов, В. Ф. Шевченко. НАН України. Інститут історії України. – К.: НВП «Видавництво «Наукова думка, НАН України», 2011. – Кн. 2.
15. Україна в Другій світовій війні: До 70-річчя перемоги над нацизмом у Другій світовій війні / Український інститут національної пам'яті. – К.: Український інститут національної пам'яті, 2015.
16. Яремчук В. П. Українська історіографія: суспільно-політична історія: посібник. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2017.

10.2. Допоміжні джерела

1. Адуров В.В. Теоретичні засади та методологія вписування української історії в європейський контекст (погляд історика-всесвітника) // Український історичний журнал. – 2013. – №2.
2. Боротьба за Україну в 1943–1944 рр.: влада, збройні сили, суспільство. Зб. наук. праць / Відп. ред. О.Є. Лисенко. – К.: Інститут історії України НАН України, Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років», Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2014.
3. Війна і міф. Невідома Друга світова / Авт. кол.: І. Бігун, С. Бутко, В. В'ятрович, К. Галушко, С. Горобець, С. Громенко, О. Зінченко, О. Ісаюк, Б. Короленко, М. Майоров, В. Павлов, Р. Пилявець, Я. Примаченко, С. Рябенко, В. Яременко. За заг. ред. О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова; Гол. ред. С. С. Скляр. Український інститут національної пам'яті. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016.
4. Веденеєв, Д. В. Україна у Другій світовій війні: деякі питання теорії, методології й суспільних рефлексій / Д. В. Веденеєв, О. Є. Лисенко // Український історичний журнал. – 2010. – № 3.
5. «Война – это ад» – Елена Стяжкина о неосмысленной истории оккупации [Електронний ресурс] – 2015. – 2 апреля. Режим доступу: <file:///C:/Users/user/Downloads/0013422.pdf>.
6. Гадеєв О. Російська історіографія передодня Другої світової війни / О. Гадеєв // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. ст. – 2008. – Вип. 11.
7. Гоменюк І. Провісники Другої світової. Прикордонні конфлікти в Центрально-Східній Європі. Від розпаду імперій до Гляйвіцької провокації / Під. заг. ред. К. Галушка. – Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2017.
8. Головка М.Л. Громадські організації та рухи України періоду Великої Вітчизняної війни у сучасній історіографії / М.Л. Головка // Історія України: маловідомі імена, події, факти. – 2004. – Вип. 26.
9. Грідіна Д.О., Темірова Н.Р. Мемуарна література в дослідженні Другої світової війни на території України // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса, Том 1, № 10 (2018).
10. Грінченко Г. Міжнародна робітня «Друга світова війна у пам'яті поколінь: інтернаціональна перспектива» / Г. Грінченко // Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. – 2008. – Вип. 11-12.
11. Гриневич В. А. Історія Другої світової війни у сучасній історіографії та політичній боротьбі // Український гуманітарний огляд. – Вип. 11. – Критика, 2005.
12. Гриневич В. А. Расколота память: Вторая мировая война в историческом сознании украинского общества // Память о войне 60 лет спустя: Россия. Германия, Европа. – М., 2005.
13. Гриневич В. А. Міт війни і війна мітів // Критика. – 2005. – № 5.
14. Гриневич В. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни: історіографічні нотатки // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – 2007. – 16.
15. Гриневич В. Неприборкане різноголосся: Друга світова війна і суспільно-політичні настрої в Україні, 1939 – червень 1941 рр. – Київ–Дніпропетровськ: Видавництво «Ліра», 2012.

16. Грицюк В. Праці радянських воєнних істориків закритого характеру щодо аналізу воєнних дій на теренах України часів Другої світової війни / В. Грицюк // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. ст. – 2009. – Вип. 12.
17. Гунчак Т.Г. Ключові проблеми історіографії у Другій світовій війні. – Українська видавнича спілка ім. Ю. Липи. – Київ, 2011.
18. Даценко Л. М. Картографування подій Другої світової війни: передумови та історичні інтерпретації / Л. М. Даценко, Т. В. Кардаш // Часопис картографії. – 2014. – Вип. 10. – С. 334-344. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2014_10_34.
19. Друга світова війна і доля народів України: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – К.: Сфера, 2005. – 220 с.
20. Друга світова війна та долі мирного населення у Східній Європі. Матеріали міжнародної наукової конференції пам'яті Митрополита Андрея Шептицького, 30 листопада – 1 грудня 2015 року, м. Київ / За ред. Л. Фінберга. Міністерство культури України; Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Центр досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства; Центр європейських гуманітарних досліджень; Асоціація єврейських організацій та общин (ВЛАД) України; Польський інститут у Києві. – К.: Дух і Літера, 2016.
21. Жиряков О. Ю. Проблема періодизації Другої світової війни в сучасній російській історіографії / О. Ю. Жиряков // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер. : Історичні науки. – 2012. – Вип. 3.33. – С. 308-313. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_2012_3.
22. Зашкільняк Л. Замітки про сучасну українську історіографію // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. – №15.
23. Зверства немецко-фашистских захватчиков. Документы. – Вып. 7 / Под ред. В. С. Веселова; Сост. Ф. Г. Потемкин. Главное политическое управление РККА. – М.: Военное издательство НКО СССР, 1943.
24. Зерній Ю. О. Історична пам'ять як об'єкт державної політики // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1.
25. Історична наука на порозі ХХІ ст.: підсумки та перспективи. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Харків: Б.В., 1995.
26. Каліщук О.М. Українське та польське державотворення і міжнаціональний конфлікт у роки Другої світової війни: історіографічний аспект. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Держава та армія. – 2010. – № 670.
27. Касьянов Г.В., Толочко О.П. Національні історії та сучасна історіографія: виклики й небезпеки при написанні нової історії України / Г.В. Касьянов, О.П. Толочко // Український історичний журнал. – 2012. – № 6.
28. Кінан Е. Російські історичні міти. – Київ, 2003.
29. Ковальчук, І. В. Сучасна українська історична наука: деякі проблеми теорії, методології та організації. Модернізація соціогуманітарного простору: історичний досвід, виклики та перспективи. Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Житомир-Вінниця, 2015.
30. Колесник І. Інститут історії України: Нове українське відродження / Відп. ред. Академік Валерій Смолій. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2016.
31. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії. Зі статтею Ганса-Георга Гадамера. – Київ, 2006.
32. Лисенко О. Друга світова війна як предмет історичної науки і феномен історичної пам'яті // Історія в школах України. – 2004. – № 9 – 10.
33. Лисенко О. Є. Друга світова війна як предмет наукових досліджень та феномен історичної пам'яті // Український історичний журнал. – 2004. – №5.
34. Лисенко О. Є. Дослідження історії Другої світової війни у сучасній Україні: основні тенденції та перспективи / О.Є. Лисенко // Український історичний журнал. 2011. – № 4.
35. Мазурок О. Перспективи розвитку історичної думки в Україні в новому столітті // Вісник Київського національного університету. Сер. Історія. – 2002. – Вип. 63-64.
36. Мерцалова Л.А. Германский фашизм в новейшей историографии ФРГ. – Воронеж, 1990.

- 37.Нагайко Т. Соціальна складова як домінанта історії воєнного конфлікту: сучасні тенденції дослідження Другої світової війни /Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей/ Відп. ред. О.Є. Лисенко. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – Вип. 15.
- 38.Нагайко Т. Жнива розпачу: до історіографічної візії Другої світової війни // I Міждисциплінарні гуманітарні читання: програма та тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. 3 жовтня 2013 року, м. Київ. – К.,2013.
- 39.Нагайко Т. Социальный вектор украинской историографии в изучении Второй мировой войны /Актуальные проблемы истории Второй мировой войны. Сборник материалов республиканской научно-практической конференции / Ред. К.А. Енсенев. Алматы: «Литера-М» ЖШС, 2014. – 232 б., казакша, орысша.
- 40.Нові перспективи історіописання. За редакцією Пітера Берка. – Київ, 2004.
- 41.Нора П. Всемирное торжество памяти [Електронний ресурс] / П. Нора // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 23 (40-41). – Режим доступу:<http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/nora22.html>.
42. Пастушенко Т. Дослідження проблеми радянських військовополонених у Другій світовій війні: погляд через призму історії повсякдення / Т. Пастушенко // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. ст. – 2011. – Вип. 14.
- 43.Пилявец Р. І. Пам'ять про Другу світову війну як проблема сучасного українського соціуму / Р. І. Пилявец // Національна та історична пам'ять. - 2013. – Вип. 9. – С. 184-201. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ntip_2013_9_16.
44. Потульницький В.А. Завдання української історіографії у справі інтеграції української історії у світову // Вісник Київського національного університету імені Т.Г.Шевченка. Сер. Історія. – К., 2001. – Вип. 54.
- 45.Поїздник І. Проблеми функціонування «великих» церков України на початковому етапі Другої світової війни: історіографічний огляд / І. Поїздник // Сторінки воєнної історії України. – 2010. – Вип. 13. – С. 87-99. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sviur_2010_13_10.
46. Реєнт О. Сучасна історична наука: шляхи поступу // Історія в школі. – 1999. – № 3.
- 47.Реєнт О. Криза сучасної історичної науки: методологічний і джерелознавчий аспекти // Історія України. – 1999. – № 13.
48. Реєнт О. Криза сучасної історичної науки: джерелознавчий аспект // Історія в школі. – 1999. – № 14.
49. Реєнт О. Друга світова війна та Україна: політичні, соціально-економічні й демографічні наслідки / О. Реєнт // Українсько-македонський науковий збірник. – К., 2011. – Вип. 5.
50. Рикёр П. Память, история, забвение / П. Рикёр. – М., 2004.
- 51.Сербин Р. «Велика вітчизняна війна»: советський міт в українських шатах // Сучасність.– 2001. – № 6.
- 52.Скоробогатов А.В. Проблема німецько-фашистської окупації України 1941-1944 рр. у західній історіографії / А.В. Скоробогатов // Історія України: маловідомі імена, події, факти. – 2004. Вип. 26.
- 53.Слободянюк М. А. Антифашистський рух Опору в Україні (1939–1944 рр.): історіографія проблеми [Текст] : монографія / М. А. Слободянюк; Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. – Дніпро: Герда, 2017.
54. Слободянюк, М. А. Антифашистський рух Опору в Україні періоду Другої світової війни у вітчизняній історіографії : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.06 / М. А. Слободянюк ; Запоріж. нац. ун-т. – Київ ; Запоріжжя, 2018.
55. Смолій В.А. Українська історична наука на рубежі ХХІ століття. Проблема пошуку нових теоретичних та методологічних підходів // Освіта України. – 1997. – 4 липня. – С. 7.
56. Стельмах С.П. В пошуках утраченої правди: теоретичні дискусії в сучасній українській історіографії // Вісник Київського національного університету. Сер. Історія. – 2002. – Вип. 63-64.

57. Суховерська І. Образ радянських військовополонених в роки Другої світової війни у сучасній російській історіографії // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – Вип. 20.
58. Суховерська І. Проблеми трактування колабораціонізму в роки Другої світової війни у сучасній російській історіографії // Східноєвропейський історичний вісник. Вип. 6, 2018.
59. Таран Л.В. Новые тенденции в мировой и украинской историографии Диалог со временем. Альманах интеллектуальной истории. – Москва, 2005. – Вып. 13.
60. Таран Л.В. Провідні тенденції світової історіографії в ХХ ст. та проблеми кризи сучасної української історичної науки // Український історичний журнал. – 1998. – № 5.
61. Таран Л.В. Провідні тенденції світової історіографії в ХХ ст. та проблеми кризи сучасної української історичної науки // Український історичний журнал. – 1999. – № 1.
62. Тимченко А. І. Радянський фактор в українсько-польському міжнаціональному конфлікті в Західній Україні в роки Другої світової війни у висвітленні новітньої російської історіографії / А. І. Тимченко.
63. Тішин О. В. Новітня українська історіографія нацистського окупаційного режиму на території південно-східних областей України / О. В. Тішин // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2014. – Вип. 40. – С. 221-228. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_40_43.
64. Удод О. Деромантизація історії світових воєн ХХ ст.: методологічні аспекти // Історія в школах України. – 2005. – №1.
65. Україна-Росія: діалог історіографій: Матеріали міжнар. наук. конф.: [Електронний ресурс] / За ред. В.Ф. Верстюка. – К., Чернігів: Деснянська правда, 2007. – 256 с. – Доступно з: <http://www.siver-litopis.cn.ua/konf/dialog.pdf>
- Українсько-німецький методологічний семінар «Історична наука в умовах викликів сьогодення: глобальна історія і національні наративи». Семінар І: «Глобальна і транснаціональна історія» Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=qAJYISYLezg>
66. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память / М. Хальбвакс // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 23 (40-41).
67. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс. – М., 2007. – 348 с.
68. Шартье Р. История сегодня: сомнения, вызовы, перспективы / Р. Шартье // Одиссей. Человек в истории. – М., 1995. – С.193-205.
69. Яковенко Н. Нариси кризової історіографії // Критика. – Київ. – 2006. – Число 1 – 2.

10.3. Інтернет-ресурси

1. Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»: <http://ivinas.gov.ua/uk/>
2. Библиотека Гумер (Росія): www.gumer.info/
3. Всемирная история (Росія): history.xsp.ru/
4. Інститут історії України НАН України: www.history.org.ua/
5. Інститут всеобщей истории РАН (Росія): www.igh.ru/
6. Інтернет-сторінка «Історія» (Росія): history.tuad.nsk.ru/
7. Львівський національний університет імені Івана Франка: www.lnu.edu.ua/faculty/webhistory/sid/index.html
8. Люди (Росія): www.peoples.ru/
9. Мир истории. Российский электронный журнал (Росія): www.historia.ru/
10. Міжнародний комітет історичних наук: www.cish.org/
11. Научно-образовательный центр «Новая локальная история» (Росія): www.newlocalhistory.com/
12. Страны мира (Росія): www.countries.ru/
13. Український інститут національної пам'яті: <http://www.memory.gov.ua/>
14. Хронос – всемирная история в Интернете (Росія): www.hrono.ru/
15. Електронная библиотека (Україна): www.lib.com.ua/